

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เชียงตุงเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันออกเฉียงของแม่น้ำสาละวิน ของรัฐฉานของประเทศพม่า ประชากรของเมืองส่วนใหญ่เป็นชาวไทเงิน ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทเหนือ ลัวะ อาข่า อาคิ ปะด่อง ปะโอ และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อีกหลายชนเผ่าด้วยกัน บนรากฐานสำคัญของชาวไทเงินแล้วนั้น เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีพัฒนาการและรากฐานทางวัฒนธรรมมาจากไทลื้อ หากพิจารณาจากที่ตั้งของเมืองเชียงตุงจะเห็นได้ว่าเป็นเมืองที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทใหญ่ แต่ก็แตกต่างไปจากกลุ่มไทใหญ่อื่นๆ ในแถบรัฐฉาน อีกทั้งประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงตุงมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านนามากกว่าพม่า หรือฉานในอาณาบริเวณเดียวกัน ความคลุมเครือในด้าน “ที่ตั้งเมือง” กับ “กลุ่มชาติพันธุ์” จะใช้มุมมองและทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเพื่อจำแนกและศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์อาจไม่สามารถหาข้อยุติได้

การจำแนกความเป็น “ไต” หรือ “ไท” ที่ประกอบไปด้วยคน ขวน ลื้อ ไทใหญ่ เงิน ฯลฯ นั้น ไม่เคยมีมาก่อนศตวรรษที่ 19 ไม่ว่าจะโดยคนกลุ่มใด ความรู้สึกร่วมเป็นหนึ่งเดียวในเชื้อชาติ “ไท” คงจะไม่มีจุดอ้างอิงในเรื่องชนชาติหรือเชื้อชาติ แต่เป็นเมืองในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งอาจจะเห็นได้จากการแต่งกาย ภาษา อาคารบ้านเรือน ฯลฯ ของแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกันออกไป ตามเจตนาแล้วความเป็นชาว “เมือง” นั้นๆ สำคัญมากกว่าความเป็นชาติพันธุ์ “ไท” (รุจยา อภากร, 2545: 183)

การแบ่งแยกกลุ่มคนอย่างชัดเจนอย่างกรณีของพม่าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ ซึ่ง ม.ร.ว. รุจยา อภากร (2545: 182) ได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามจารึกภาษามอญเอาไว้ว่า เมื่อครั้งสมัยพระเจ้าบุเรงนอง ในปี พ.ศ. 2100 ได้จารึกข้อความบนระฆังสัมฤทธิ์ที่ วัด *ชเวซีกอง* เมืองพุกาม ที่พระเจ้าบุเรงนองอ้างถึงจะสถาปนาพุทธศาสนาให้มั่นคงในดินแดนมอญไปยึดครองเมืองมิด เมืองสิป้อ เมืองกอง และเมืองยาง ระหว่างเดือน มกราคม ถึงเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2100 จะเห็นได้ว่าทรงระบุเป็นเมืองๆ ไป ไม่ได้ระบุว่าทรงระบุว่าทรงไปสถาปนาพุทธศาสนาในเขตชานฉานหรือดินแดนฉาน (Than Tun อ้างใน รุจยา อภากร, 2545: 184) ซึ่งพอที่จะกล่าวได้ว่าพม่าเองถึงแม้จะเรียกคนกลุ่มหนึ่งว่า “ฉาน” แต่ก็ไม่มีหลักฐานเชื่อมโยงไปถึงแคว้นหรือรัฐใดรัฐหนึ่ง แต่ด้วยเหตุที่ว่า ความเป็นคน “ฉาน” ตั้งอยู่เป็นหลักแหล่งได้ระบบการเมือง และมีความคล้ายคลึงกันจนเรียกว่าเป็น “ไท” เหมือนกันหมดก็ตาม ในทางปฏิบัติลักษณะทาง “ชาติพันธุ์” มิได้บ่งบอกถึงระบบการเมืองชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างชัดเจน ถึงแม้จะมีพัฒนาการทางการเมืองมาเป็นเวลานานก็

ตาม เมือง “ไท” เหล่านี้หาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่ แต่เป็นการผูกขาดระบบมูลนาย – ไพร่ เพราะระบบดังกล่าวปรากฏในกลุ่มคนพม่า มอญ และกะฉิ่น เช่นเดียวกัน (รุจยา อาภากร, 2545: 184)

ส่วน Edmund Leach (1945: 30) นักมานุษยวิทยาได้มองว่าคนไทย หรือคนฉานว่า ลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ ที่อาศัยในอาณาบริเวณเทือกเขากะฉิ่นมีความคล้ายคลึงกันถึงแม้ว่าแต่ละกลุ่มมีภาษาพูดมีความแตกต่างกัน แต่คนไทยในแต่ละถิ่นสามารถทำความเข้าใจและพูดคุยภาษาเดียวกันได้ คือ ภาษาไท Leach จึงเสนอข้อพิจารณาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทเอาไว้ 3 ประการด้วยกันคือ ประการแรก ไทใหญ่ทั้งหมดเป็นชาวพุทธ นับถือและเลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ประการที่สอง ชุมชนชาวไทใหญ่เกี่ยวพันอย่างแนบแน่นกับวิถีการผลิตแบบนาข้าวด้วยเหตุนี้เอง ทำให้เราพบเห็นชุมชนชาวไทใหญ่ในเขตที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำ หรือในบริเวณที่ราบลุ่มอื่นๆ ซึ่งเหมาะสมกับการทำนาข้าว ประการสุดท้าย ชุมชนไทใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐไท หรือระบบการปกครองซึ่งมีผู้นำหรือเจ้าฟ้าเป็นประมุข เกณฑ์ทั้งสามประการในการพิจารณาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทนั้นมีลักษณะเชื่อมโยงกัน ความมั่นคงในการสะสมทรัพย์สินส่วนเกินในวิถีการผลิตแบบนาข้าว สัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับพุทธศาสนาและการเป็นส่วนหนึ่งของรัฐแบบไท (Leach อ้างใน ชศ สันตสมบัติ, 2543: 17) จากความคิดเห็นของ ม.ร.ว.รุจยา อาภากร (2545: 182) และ Edmund Leach (1945: 30) มีความแตกต่างกันในข้อคิดเห็นพอสมควร เพราะว่าพัฒนาการทางสังคมและการเมืองของกลุ่มคนไทในแต่ละเมืองของพมามีพัฒนาการที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งคุณลักษณะความเป็นชาติพันธุ์อาจเกี่ยวเนื่องกับประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองเห็นความแตกต่างทางชาติพันธุ์ “ความคลุมเครือที่เกิดจากการแยกแยะกลุ่มคนไทออกจากกันเป็นกลุ่มๆ จึงอาจถูกทับซ้อนกับการนิยามความหมายของการมีตัวตน หรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์” การพิจารณาความหมายตัวตนทางชาติพันธุ์ หากเปรียบเทียบกับกลุ่มไทใหญ่ และไทลื้อ จึงมีความแตกต่างกันเชิงนิยามความหมายอยู่มาก เพราะว่าไทเงินตั้งอยู่ในอาณาบริเวณของรัฐฉาน แต่กลับไม่ใช่ไทใหญ่ และมีวัฒนธรรมโน้มเอียงออกไปแบบไทลื้อ ความคลุมเครือในเรื่องสำนึกทางชาติพันธุ์จึงมีข้อแตกต่างไปจากคนไทกลุ่มอื่นๆ แต่ประเด็นความเป็น “ไทเงินกับเมืองเงิน” จะมีความสำคัญมากกว่าเชื้อชาติพงศ์พรรณ (สราวุธ รูปิน, 2551: 22-23)

ประเด็นปัญหาทางชาติพันธุ์กับความสำนึกเรื่องชาวเมืองจึงมีความสำคัญมากกว่าเชื้อชาติอย่างเรื่องเกี่ยวกับวัดและชุมชนชาวไทใหญ่ที่อยู่อาศัยในเมืองเชียงตุง หลายชุมชนด้วยกันได้แก่ จองศรีหน่อ จองกัมมัญฐานมหาโพธิ วัดคุดยา จองธาตุดอมศรี จองจอมบน จองน้ำเข็ก จองหนองผา จองเมืองนาย จองหมอกใหญ่ จองเมืองเฟียง และบาละจองมาน วัดและชุมชนไทใหญ่เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งทางโครงสร้างทางสังคมเมืองเชียงตุงและมีความสัมพันธ์กันมาช้านาน ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และศาสนา สิ่งที่เป็นหน่อเนื้อเดียวกันนี้ในระบบเครือญาติ ชุมชน และวัด ของชาวไทใหญ่กับการปฏิสัมพันธ์กันกับสังคมไทเงินตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาหลายร้อยปียังไม่มีการศึกษาวิจัยอย่างถ่องแท้ เพราะความสำคัญของระบบโครงสร้างทางสังคม

ของชุมชนไทใหญ่และวัด มีศาสนาและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมเมืองเชียงตุง ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชาวไทที่นับถือพุทธศาสนาเดียวกัน มีภาษาและวัฒนธรรมร่วมกันเป็นสิ่งที่ทำให้ชาวไทในพม่ามี “เส้นกั้น” กับสังคมชาวพม่า ความซับซ้อนทางวัฒนธรรมของชาวไทในเมืองเชียงตุงเรื่อง วัดและชุมชนไทใหญ่จึงเป็นประเด็นปัญหาของศึกษาวิจัยในครั้งนี้

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัดและชุมชนชาวไทใหญ่ กับไทเงินในเมืองเชียงตุง
- 1.2.2 เพื่อศึกษาโครงสร้างทางสังคมของชุมชนไทใหญ่ในเมืองเชียงตุง
- 1.2.3 เพื่อศึกษาการปฏิสัมพันธ์กับ โครงสร้างทางสังคมไทใหญ่กับไทเงินเมืองเชียงตุง

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ทำให้ทราบเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ของวัดและชุมชนชาวไทใหญ่ กับไทเงินในเมืองเชียงตุง
- 1.3.2 ทำให้ทราบถึงการการปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมไทใหญ่กับไทเงินเมืองเชียงตุง
- 1.3.3 ความรู้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

พื้นที่การศึกษา ได้แก่ วัดในเมืองเชียงตุง รัฐฉาน สหภาพเมียนมาร์ ได้แก่

- 1.4.1 จองศรีหน่อ และชุมชนไทใหญ่
- 1.4.2 จองกัมมัญฐานมหาโพธิ์ และชุมชนไทใหญ่
- 1.4.3 จองธาตุดจอมศรี
- 1.4.4 จองธรรมโมธิยะ หรือจองเมืองนาย
- 1.4.5 จองเมืองคิเปียงใจ หรือจองเมืองเพียง
- 1.4.6 จองจอมมน

1.5 ระเบียบวิธีการวิจัย

เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยมีการศึกษาตามแนวทางทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ยังใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) จากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร มาประกอบด้วยร่วมกันได้แก่ จารึก ตำนาน และคำบอกเล่า ซึ่งมีความเชื่อมโยงทางศาสนา คติความเชื่อ และสังคมวัฒนธรรม หรือความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจตามประเด็นปัญหา นอกจากนี้ยังใช้ รัฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประเพณี และพิธีกรรม มาบูรณาการเพื่อศึกษาทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของและชุมชนชาวไทใหญ่ กับไทเงินในเมืองเจียงตุง

1.6 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

จำแนกข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.6.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้โดยตรงจากการสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา ซึ่งข้อมูลในกลุ่มนี้ได้แก่ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาและการสัมผัสสังเกตุการณ์ จากบุคคลข้อมูลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภายในพื้นที่ศึกษา

1.6.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาโดยมีบุคคลข้อมูลและแหล่งข้อมูล ได้แก่ คณะสงฆ์เจ้าสนามโคปกะ หรือกรรมการศาสนาและวัฒนธรรมของเมืองเจียงตุง นักประวัติศาสตร์ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และแหล่งข้อมูลจาก วัด ห้องสมุด หอจดหมายเหตุ หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เก็บรวบรวมไว้แล้วซึ่งข้อมูลในกลุ่มนี้ได้แก่ ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ เช่น จารึกทางศาสนา ตำนาน จารีตธรรมเนียม หรือเอกสารทางประเพณี และพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อการศึกษา

1.7 ขั้นตอนในการศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การเก็บรวบรวม การวิเคราะห์ข้อมูล และการสังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของวิธีการศึกษามีรายละเอียดของลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1.7.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลและเอกสารจากแหล่งต่างๆ ทางด้านประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะและโบราณคดี ได้แก่ ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ศิลปกรรมและวรรณกรรมทางศาสนาพร้อมกับ เอกสารเกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรมความเชื่อของพื้นที่ศึกษา เพื่อที่จะได้ทำการศึกษาในรายละเอียดของข้อมูลด้านต่างๆ ได้แก่

- ประวัติศาสตร์
- การเมือง การปกครอง

- ขนบธรรมเนียมและประเพณี
 - โครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์
- เก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม โดยใช้วิธีดังต่อไปนี้

ก. วิธีการสำรวจ (Survey Method) เพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานต่างๆในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับประเพณี และพิธีกรรม ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทจีน เมืองเชียงตุง สหภาพเมียนมาร์

ข. วิธีการสังเกตการณ์ (Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Survey) โดยอาศัยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับบุคคลข้อมูลและแหล่งข้อมูลในพื้นที่กรณีศึกษา โดยใช้วิธีการดังนี้

- (1) การสังเกตการณ์และเข้าร่วมพิธีกรรมตามประเพณี
- (2) การสังเกตการณ์และสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล (พระสงฆ์, คณะศรัทธา)
- (3) เครื่องมือการเก็บข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย สมุดบันทึกข้อมูล กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง

ค. เก็บข้อมูลด้านความคิดเห็นของนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมของวัดและชุมชนชาวไทใหญ่ในเมืองเชียงตุง

1. กลุ่มนักวิชาการ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 5 คน โดยสัมภาษณ์นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ ภาษาและวรรณกรรม รัฐศาสตร์ และสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2. กลุ่มนักวิชาการและพระสงฆ์ต่างประเทศเป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) เพื่อรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์นิกายทางศาสนา จารีตประเพณี พิธีกรรม ซึ่งเป็นบุคคลที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์เมืองเชียงตุงและผู้ที่ปฏิบัติพิธีกรรมโดยตรงจากคณะสงฆ์และฆราวาสในชุมชนชาวไทใหญ่

1.7.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมดโดยแบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากการสังเกตการณ์ภาคสนาม โดยการนำมาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน มีรายละเอียดดังนี้

(ก) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร สํารวจ และสังเกตการณ์

1. วิเคราะห์จากข้อมูลที่เป็นเอกสาร เพื่อหาบทบาทความและความสำคัญประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัดและชุมชนชาวไทใหญ่ กับไทเงินในเมืองเชียงตุง
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้การสำรวจภาคสนาม เพื่อวิเคราะห์ถึง โครงสร้างทางสังคมของชุมชนไทใหญ่ในเมืองเชียงตุง
3. วิเคราะห์ โดยอาศัยความเป็นจริงการปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมไทใหญ่กับไทเงินเมืองเชียงตุง

(ข) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลข้อมูลและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง

1. นำข้อคิดเหตุและคำตอบของบุคคลข้อมูลจากแต่ละกลุ่มจากภาคสนามมาทำการตรวจสอบเบื้องต้น พร้อมกับการจำแนกข้อมูลเป็นกลุ่มๆ ตามรายละเอียดเป็นข้อๆ แล้วสรุปเนื้อหา
2. นำข้อมูลที่ได้จากการตอบของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ขั้นต้น เพื่อเปรียบเทียบหาความเหมือน ความแตกต่างของข้อมูล ในแต่ละประเด็นเพื่อประมวลคำตอบโดยรวมของแต่ละกลุ่ม
3. นำข้อมูลที่ประมวลแล้วของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ พร้อมทั้งประมวลผล สรุปรวบรวมข้อดีข้อหนึ่ง

1.7.3 สรุปผลการศึกษาและเขียนรายงาน